
DESPRE POSTMODERNISM

Constantin Virgil Negoita

E-mail: cnegoita@hunter.cuny.edu
Department of Computer Science
Hunter
The City University of New York

695 Park Avenue
New York, New York, 10021

Abstract. Sciences are reluctant to grasp fashionable labels unless they circulated for a considerable period of time, so that they can be recognized as a serious phenomenon. The term "postmodern" appeared in the 1960s in debates of the fate of the Enlightenment. Since then, postmodern thought has sent ripples through all terrains of inquiry. This paper is an attempt to present its less known roots. It addresses its relationship with the development of the fuzzy set theory, which rejects the principle of excluded middle. In order to do so, it was necessary to clarify the meaning of the "modern" as dominated by binary logic.

In acest text, am să încerc să discut amănunte mai puțin cunoscute, fapte pe care le consider interesante, pentru a putea ajuta analiza post-modernului, care, fara discuție, este cel mai important curent cultural contemporan.

În 1999, David Locher, un sociolog afiliat cu Missouri Southern State College, într-un articol intitulat "Unacknowledged Roots and Blatant Imitation: Postmodernism and the Dada Movement," publicat în *Electronic Journal of Sociology*, afirma ca post-modernul este o prelungire a Dadaismului, care, și el, a crezut ca intelesul cuvintelor este arbitrar, relativ, subiectiv, și că limbajul poate fi manipulat (Dada se îndoia de orice) Acest articol nu ataca logica sau consistența internă a post-modernului, ci mai degrabă validitatea revendicărilor privind natura lui originală. Trecând peste amănuntul că Tristan Țzara a plecat din România, cred că merită să mă opresc și eu asupra unicității și originalității post-modernului.

Și eu cred că începuturile perioadei moderne se pot așeza aproape de Iluminism. Unii istorici le datează ca începând cu Revoluția Franceză și terminând cu căderea zidului din Berlin. Deci din 1789 până în 1989. Rotund. Dacă Iluminismul este definit de logica cu doua valori, nefiind acceptat decat adevăratul și falsul, și nimic din mulțimea nuanțelor dintre ele, atunci modernul poate fi definit, simplu, ca modul iluminist de a vedea lumea, ca efortul de a distruge revendicările de relevanța ale logicii cu mai multe valori, considerată ca o superstiție a pre-modernului religios. Existența post-modernilor dovedește falimentul timpurilor moderne, care au respins religia, adica legatura cu infinitul (ce nu se supune logicii cu doua valori). Omul modern nu avea nevoie de infinit. Omul post-modern e ceva mai modest. El spune că adevărul, la fel ca frumosul, se află în ochiul observatorului, și acceptă grade de adevăr. Acest punct de vedere pleacă de la presupunerea simpla că adevărul este determinat cultural.

Atât pentru devotați cât și pentru denigratori, gândirea post-modernă pare lipsită de orice suport venit din Europa de Est. Fragmentarea adevărului, importanța percepției subiective, triumful raționamentului aproximativ, toate tendințe pe care le catalogăm drept post-moderne, sunt presupuse a fi găsite numai în disciplinele umaniste, fișnite din mințile domnilor Jean Baudrillard și Jean-Francois Lyotard. Cele mai multe încercări de a trasa originile sensibilităților post-moderne se opresc la porțile lui Jacques Derrida. Post-modernul, suntem invitați a presupune, s-a născut la Paris, în catedrele de studii ale culturii, sociologiei sau literaturii. Ori lucrurile nu stau chiar așa.

Într-o ultimă carte, *Fuzzy Sets* - [www.newfalcon.com/books/fuzzy_sets.htm] - încerc să arăt că originile post-modernului sunt semnificativ mai apropiate de matematică, cibernetică, și informatică, decât își imaginează susținătorii și criticii. Argumentul meu este simplu: în psihicul nostru s-a înscăunat de mult o tendința relativistă, nebinară, ca o consecință a încercărilor noastre de a manui infinitul. Pasul decisiv în recunoașterea acestei tendințe l-a făcut cibernetica.

Cibernetica, ca subiect de discuție, apăruse în 1948, atunci când au început să fie analizate teoretic noțiunile de autoreglare, autonomie și ierarhizare și s-a văzut că rezultatele acestor analize pot fi aplicate în mai mult decât o ramură a științei. Mai apoi, s-a văzut ca cibernetica, fiind meta-disciplinară, clarifica noțiuni care deschid noi căi de înțelegere. Așa a intrat în conflict cu dogma științifică tradițională conform careia explicația științifică trebuie, și poate, să descrie structura unei realități obiective, presupusă că există independent de observator. Obiectivitatea, în sens tradițional, modern, este iluzia că nu există iluzie. Invocând obiectivitatea se abrogă responsabilitatea. De aici, probabil, popularitatea obiectivității. Acest punct de vedere este susținut de Declarația Societății Americane de Cibernetică [asa cum se poate vedea în *Cybernetics and Applied Systems*, C.V.Negoita (ed), 1992, Marcel Dekker, New York]

În studiile de literatură, abordarea hermeneutică presupune, de asemenea, reconstruirea înțelesului în termenii conceptelor din timpul și locul autorilor. Romanul post-modern, recunoaște inevitabila contribuție a cititorului, atunci când acesta recompune un text fracturat. Discontinuitatea nu întunecă și nu sărăcește literatura. Nici abstractul. În încercările mele de roman, personajele sunt abstracte. Într-un interviu luat de Cosana Nicolae, acum la Universitatea din București, publicat în *Romania Literara* [Nr.27 din 11 Iulie 2001], mărturisesc că și eu cred în participarea cititorului pe care-l invit să sară peste spații lăsate libere, și că Diavolul, personajul meu preferat, este o încarnare a legii terțului exclus din logica cu două valori a Iluminismului. Abstract. De unde pretenția de roman algebric.

Și post-modernul crede în adevăr, atât numai că îl înțelege construit. De aici tentația romanului post-modern de a expune mecanismele prin care aceasta construcție este ascunsă, naturalizată, spre a putea fi folosită, de exemplu, în mod pervers. Când am discutat entuziasmul meu pentru post-modern, util, am zis eu, pentru deconstruirea multor construcții false privind istoria crispată a României, unii specialiști,

tulburați de exagerări avansate în numele unui post-modern dubios, m-au sfătuit să evit un termen pe care îl considerau compromis. Eu însă cred că termenul poate fi salvat.

Interesul meu pentru studiul atent al logicii infinitului s-a cristalizat în 1965, când am intrat într-un program de doctorat în ingineria cunoașterii, convins că o descriere exactă a oricărei situații fizice este practic imposibilă, ca asta este realitatea pe care trebuie să o acceptăm și la care trebuie să facem față, și că inexactitatea descrierii nu este un dezavantaj, ci, mai degrabă un ajutor. Cu alte cuvinte, vagul limbajului natural este un dar de la Dumnezeu, pentru ca omul, cu numai câteva mii de cuvinte, să poată descrie un întreg univers, oricât de complex. Convins ca vagul asigură eficiența, în 1970 am publicat teza de doctorat, care, în 1972, mi-a adus o invitație la Atlas Computer Laboratory în Anglia, unde am intrat în legătură cu Congresul de Cibernetică organizat de Dr. J Rose. În 1973, la Institutul de Informatică din București, am început un seminar dedicat mulțimilor vagi, și în 1974 am publicat prima monografie a domeniului, împreună cu Dan Ralescu, acum profesor la Universitatea din Cincinnati. Versiunea engleză a fost publicată simultan la Basel și la New York, iar traduceri în japoneză și chineză au urmat relativ ușor în 1978 și 1982, probabil pentru că, și în tradiția Pacificului, paradoxul este utilizat în mod curent pentru a patrunde spre niveluri mai ridicate de înțelegere. Îmi aduc aminte că atunci când a apărut versiunea în limba engleză, profesorul Mihai Drăganescu, a saluta-o ca pe o realizare deosebită, și noi ne-am bucurat.

Așa cum conspirația Revoluției Franceze a născut modernul, din convingere, post-modernul s-a născut, tot din convingere, datorită tot unor conspirații, ca cea din seminarul din București, pe care eu am descris-o în *Cybernetic Conspiracy* - [www.newfalcon.com/books/cybernetic_conspiracy.htm]

Seminarul era cunoscut. Publicasem realizările lui, înfiinșasem o revistă internațională, care începuse să apară la Amsterdam, la editura North-Holland, eram, aparent, cel mai activ grup din lume, și primeam vizite. Îmi aduc aminte de vizita lui Henri Prade, pe atunci doctorand la Universitatea Paul Sabatier din Toulouse, cu o teza despre logica vagului. Conduceam un laborator de modele. Cu mine erau Mircea Sularia și Paul Flondor, acum șeful catedrei de matematică din cadrul Institutului Politehnic din București. Primirea unui vizitator din străinătate urma un protocol riguros, sub supraveghere. Vizita nu putea fi imaginată în afara unui acord cultural, oficial, între țări. Henri Prade venise pe contul lui. Se suise în tren și venise la București să vadă ce facem noi. Toata lumea s-a speriat pentru că nimeni nu a înțeles de ce eram, sau puteam fi, atât de interesați. Se pare că Henri Prade știa mai bine ca noi. Nu a fost nevoie să-i spun ce cred despre modernul arogant, asupritor, în care functionam noi, în Europa de Est. El îl cunoștea din Europa de Vest. Acum când a ajuns editor al unei reviste de mare prestigiu, și a primit ultima mea carte pentru recenzie, și mi-a trimis recenzia înainte de a fi publicată, așa cum se cade, pentru a putea da un răspuns ideologilor din Paris, ca răspunsul să apară concomitent cu recenzia, numai acum am vorbit deschis despre conspirația noastră din București, pentru că numai acum am găsit cuvântul cheie, cu care să putem deschide o discuție largă, nu numai cu specialiști în logică, informatică, sau cibernetică, ci și cu intelectualii publici, pentru că ei sunt cei ce contează, și așa am spus "post-modern", în limba lor.

Iată despre ce este vorba. În 1972 am început studiul serios al logicii vagului sub pretextul benefic al modelor matematice necesare planificării. Pentru prima oară în Europa se vorbea de grade de adevăr. Chris Carlsson, din Finlanda, și un matematician din Ungaria, Dombi, de data aceasta în cadrul unor acorduri oficiale, au venit să stea în laboratorul nostru ca să înțeleagă ce facem. Carlsson care nu știa decât limba germană, a venit cu un dicționar româno-german, ca să poată citi textele scrise în limba română. Fară prea mult zgomot, sub scutul informaticii, care nu putea să greșească, am afirmat ca nu există experiență directă a realității fără interpretare, și orice interpretare este coruptă de prejudecățile interpretatorului.

Au existat și alți post-moderniști? Nu mă voi referi la poeți. Mă voi referi tot la oameni de știință. Astfel, un ganditor post-modern, în sensul cel mai bun al cuvântului, a fost Nicholas Georgescu Roegen, profesor la Vanderbilt University, în Tennessee, unde a ajuns fugind, după ce, ca membru al comisiei de armistițiu, sesizase furturi masive din România. El și-a dat seama de importanța limbii în formarea meta-narațiunii marxiste. În viziunea lui, conceptele nu pot fi aritmomorfe, adică reprezentate prin numere. Într-o carte celebră *The Entropy Law and the Economic Process* [Harvard University Press, Cambridge, 1971] el observa că numerele nu se suprapun, fiecare fiind distinct în relație cu celelalte. Concepte cum ar fi "bun" sau "adevărat" nu au granițe aritmomorfe, fiind înconjurate de o penumbră cu care se suprapun peste celelalte. Într-un anume moment istoric, spune el, o națiune poate fi o democrație și o dictatură, așa cum un om poate fi tânăr și bătrân, simultan. Categoriei conceptelor nu i se poate aplica legea tertului exclus, așa cum cere logica modernului. Cu toate că au accelerat avansarea cunoașterii în domeniul materiei inerte, nici un proces de schimbare nu poate fi explicat cu concepte exprimate numai prin numere. Vehiculele principale ale schimbării economice sunt slabiciunile omenești. Concluzia lui este că dacă economia vrea să fie o știință, nu numai a cantităților observabile ci și a omului, trebuie să se bazeze pe raționamente aproximative.

Georgescu Roegen știa ce fac eu. Ne-am întâlnit la București cu ocazia Congresului al III-lea de Cibernetică și Sisteme. În 1975. M-a ascultat cu atenție. Nu pot să-i uit privirea dură, gândirea limpede, forța unui intelect perfect șlefuit. Nu am comentat prea mult modernul. Am vorbit despre logica mulțimilor vagi. I-am marturisit că, spre deosebire de alți cercetători, care se ocupau și ei de ea, eu nu credeam că trebuie început cu generalizarea funcției caracteristice a unei mulțimi, ca să constatăm ca legea tertului exclus nu se mai aplică, ci dinpotrivă, ar fi trebuit să începem cu negarea acestei legi a logicii cu două valori și să vedem ce urmează, așa cum s-a întâmplat în ultimii două mii de ani cu logica dogmelor [pe care Blaga le discuta atât de frumos în *Eonul Dogmatic*]. Eu așteptam o aprobare, un gest cald, o bătaie pe umăr, încurajarea unui mare profesor american. Ne-am despărțit fără comentarii. Foarte târziu, peste ani, când eram sigur că mă uitase, m-a sunat. La numărul de telefon de acasă. Primul gând mi-a fost unul de spaimă. O convorbire cu America în 1982 trebuia raportată și explicată. Și el știa. O voce limpede, rece, m-a întrebat, scurt, dacă pot vorbi englezește. Atât. Dacă pot să vorbesc despre cercetările mele. I-am răspuns că tocmai plecam în Mexic, invitat de Dr. Rosenblueth, ministrul învățământului, nepotul celui care, împreună cu Norbert Wiener,

introduseseră conceptul de cibernetică. Urma să țin un seminar privind sistemele vagi, o noutate care începea să intereseze. Era momentul când Japonia introdusese logica vagului în dispozitive electronice construite ca să se comporte inteligent. Așa am ajuns în Tennessee. Din Mexic. Invitat de Universitatea Vanderbilt. Cu o invitație transmisă prin ambasada Americană din Mexico City. La recomandarea profesorului Georgescu Roegen, care tocmai se pensionase. Așa am continuat discuția începută la București. Curios, convins ca acum voi afla ce crede despre cercetările mele. "O cauză," mi-a spus el, "capătă greutate numai dacă este luată în brațe de o universitate americană. Știu că vei rămâne aici. Încearca-ți norocul. Dar să ști că nu e ușor. Lumea modernă se apără atacând. Trebuie să-ți găsești aliați." Nu mi-aduc aminte să fi pronunțat cuvântul "postmodern." Nici eu, nici el nu știam nimic despre el.